АЗӘРБАЈЧАН ЈАРАДЫЧЫ КӘНЧЛӘРИНИН СЕМИНАРЫ

ИНАМ

Бу күнләрдә Загаталада јарадычы кәнчләрин республика семинары кечирилмиш, әдәбијјат вә инчәсәнәтимизин бир сыра актуал мәсәләләри мүзакирә едилмишдир.

Ашағыда семинар барәдә әмәкдашымызын гејдләрини веририк.

ЈАРАДЫЧЫ кәнчләрин Бөјүк Октјабрын 60 иллијинә һәср олунмуш беш күнлүк семинары әсил бајрама чеврилди.

Бакыдан чыхан автобус карваны бу кәнчлик вә көзәллик бајрамынын сәдаларыны гәдим Ширван торпағына кәтирди. Гара зурнанын мәғрурлуг вә гәһрәманлыг һарајы «Көјчајын мави нәғмәсинә» гошулду. Јүз иллик чинарлар ағсаггал әзәмәти илә нәвә-нәтичәләринин, узаг елләрдән кәлән гонаглары гаршылады. Јоллардан күл-чичәк «селләри» ахырды. Бөјүк Вәтән мүһарибәсинин ағыр илләриндә бабаларын дөјүш руһуну бир дә һә сынагдан кечирмиш, гоpуjуб јашатмыш гәһрәманларын әбәди һәсрәт вә севки оду Көјчајын мәркәзи мејданында һәмишәки кими шө'ләләнирди. Мејдан боју сағдан-сола, солдан-сага дәлғаланан күл-чичәк дәнизи дә, әлләриндә шәрбәт тутмуш гызларын јанаглары да, кејдикләри милли палтарлар да санки бу оддан рәнк алмышды.

Загаталаја кедән јолда илк көрүш һамыны һәјәчанландырды. Русија Федерасијасындан, Украјнадан, Өзбәкистандан, Тачикистандан, Гырғызыстандан, Түркмәнистандан, Естонијадан кәлмиш кәнч һәмкарларымыз бу көзәллији вә халг мәһәббәтини керәндә һејрәтләрини кизләтмәдиләр.

Көркәмли мәдәнијјәт хадимләримиз, јарадычы кәнчлијин танынмыш нүмајәндәләри којчајлылар гаршысында чыхыш едирдиләр. Халг шаири Рәсул Рза күрсүјә јахынлашды. Һәм ев саһиби кими, һәм дә әдәбијјатымызын ағсаггалы кими данышды. Онун чыхышында сәнәтимизин сабаһы вә кәләчәјинә күчлү шаир инамы дујулурду. Бу инам семинарда әввәлдән-ахыра әсил кәнчлик һәвәси илә иштирак етмиш сәнәткарларымызын — ССРИ халг артистләри Фикрәт Әмиров вә Меһди Мәммәдовун, сәнәтшүнаслыг доктору Мүрсәл Нәчәфовун бүтүн чыхыш вә сөһбәтләриндә дә һисс олунурду. Кәнчлијә вә сәнәтимизин кәләчәјинә инам! — Јарадычы кәнчләримизин Загатала мәчлисинин башлыча аһәнки мәһз бу сөзләрлә үмумиләшдирилә биләр...

...Һәмин күн көзәл Шәки торпағы да кәнч јазычы, рәссам, бәстәкар, ме'мар, мусигичи, театр вә кино хадимләрини һәрарәтлә гаршылады.

Ипәк комбинатынын истираһәт саһәсинә топлашмыш минләрлә шәкили гонагларын сөһбәтләринә гулаг асдылар; өтәји баһарлы, башы гарлы дағларын гојнунда ше'рләр сәсләнди, мәдәнијјәтимизин бу күнкү наилијјәтләриндән сөз ачылды.

...Кечә јарыдан кечсә дә, Загаталада гонагларын јолуну көзләјирдиләр. Театр һәвәскарлары исә С. Рәһман адына Шәки Дөвләт Драм Театрында «Крал Лир» тамашасына бахышда иштирак етдиләр. Доғрусу, бу тамашаја көрә никаран идик. Лакин пәрдә ачылан кими никаранчылығын јерини хош бир мараг тутду. Бу мараг ахырадәк азалмады. Республика мәдәнијјәт назиринин мүавини Мәммәд Зијадов, Меһди Мәммәдов һаглы олараг «Крал Лир» тамашасыны јүксәк гијмәтләндирдиләр. Актјор ифасынын вә режиссор ишинин даһа да долғунлашдырылмасы үчүн мүзакирәдә хејирли мәсләһәтләр дә верилди. Гејд едәк ки, сонракы күнләрдә бу тамаша барәдә дәфәләрлә сөһбәт олду: театрла икинчи танышлыг — Анарын «Адамын адамы» пјесинин гурулушу да, Загаталанын «Вәтән» кинотеатрында көстәрилән «Ад күнү» филминә (ссенари мүәллифи Рүстәм Ибраһимбәјов, режиссору Расим Очагов) тез-тез јада дүшүрдү.

Програмын рәнкарәнклији мүхтәлиф сәнәт саһәләрини тәмсил едән кәнчләрин бир-биринин јарадычылығы илә јахындан таныш олмасына имкан верирди. Бу бахымдан Загатала мәдәнијјәт евинин фојесиндә ачылан сәркидә бизи севиндирди.

Тәәссүф ки, кәнч јазычыларын јарадычылығынын нүмајиши үчүн мүнасиб форма дүшүнүлмәмишди. Мәсәлән, ахшамлардан бирини бүтөвлүклә кәнч әдәби гүввәләрин ихтијарына вермәк, онларын тәзә әсәрләрини динләмәк оларды. Белә бир кечәдә актјорларымыз да шаир вә насирләрә һәвәслә көмәк көстәрә биләрдиләр.

...Бүтүн кечә чахан шимшәкләрин ишығында, ағаппаг ипәк саплар кими јерлә көјүн арасында тарыма чәкилән лејсан јағыш дағлары, мешәләри тәртәмиз јумушду. Сәһәр тездән, һәлә шәһәр јухудан ојанмамыш, гонагларымызын хаһиши илә Хан сарајына кетдик. Әкиз гардашлара охшајан гоша чинарын алтында дајаныб көзүмүзү бу сәнәт мө'чүзәсиндән чәкә билмирдик. Кимсә зарафатла деди:

— Ме'марларла шаирләрин јығынчағы елә бурда кечирилсә, јахшы оларды.

Онун сөзүнә гүввәт вердиләр:

— Бурда кәнч рәссамлар үчүн јарадычылыг еви тикмәк дә пис олмазды.

Чыхыш едир Анар

Күл топламаға кедәркән

ГЫЗЫЛКҮЛЛӘР ДИЈАРЫ ЗАГАТАЛАЈА ХОШ КӘЛМИСИНИЗ

Беш күнлүк семинарын ишиндән, көрүшләрдән әтрафлы сөһбәт ачмаг мүмкүн дејил. Газанылмыш уғурлардан, гаршыда дуран вәзифәләрдән, чәтинликләрдән, һабелә көрүлмәли олан тәшкилати тәдбирләрдән кениш данышылды. Јекун јығынчағында Азәрбајчан КП Загатала Рајон Комитәсинин биринчи катиби Рәшид Маһмудов јолдаш семинарын башлыча хүсусијјәтләрини вә бу көрүшләрин рајонда нечә дәрин из гојдуғуну ајрыча гејд етди. Чыхыш едәнләр мәчлисин јүксәк сәвијјәдә тәшкилиндән, көстәрилән гајғыдан данышыр, разылыгларыны билдирирдиләр. Р. Маһмудов да, өз нөвбәсиндә, көстәрди ки, һәм рајонун, һәм дә республикамызын ичтимаи-мәдәни һәјатында чидди һадисә кими гијмәтләндирилә билән семинар загаталалыларын үрәјиндән олуб, онлары разы салыб.

Азәрбајчан ЛККИ МК-нын биринчи катиби Вагиф Һүсејнов јолдаш ијунун 2-дә семинары ачаркән белә бир чәһәти хүсуси гејд етди ки, мәчлиси Загаталада кечирмәкдән мәгсәд республикамызын мүхтәлиф рајонлары илә, зәнкин тәбиәти, гурубјарадан адамлары, ејни заманда, кәнчләримизи бир-бири илә даһа јахындан таныш етмәкдир. Доғрудан да, зәнкин вә чохсаһәли тәсәррүфаты олан бир рајонла, онун әмәк гәһрәманлары илә јахындан танышлыг кәнч јарадычылара дәрин тә'сир бағышлады. Сәмәд Вурғун адына колхозун һејвандарлыг комплексиндә дә, гызылкүл плантасијаларында да унудулмаз, меһрибан көрүшләр кечирилди. «Чәнки»нин гәдим сәдасы алтында күл топламаг јарышы олду.

Гонагларын бир дәстәси Азәрбајчан ССР ЕА-нын ефир јағлы биткиләр үзрә дајаг-тәчрүбә мәнтәгәсиндә олдулар. Мәнтәгәнин рәһбәри, биолокија елмләри намизәди Адил Гасымов вә елми ишчи, биолокија елмләри намизәди Фәхрәддин Гасымов көзәллијиндән көз дојмајан мешәләрин арасында јерләшән балача саһәнин бөјүк кәләчәјиндән данышдылар. Бурда ијирми дөрд нөв гызылкүл вә дағларда тәбии шәкилдә јајылмыш ефир јағлы биткиләр бечәрилир. Чәми дөрд јашы олан лабораторијада апарылан тәдгигат ишләри бизи валеһ етди. Загатала — Балакән дағларында белә биткиләрин сәккиз јүз ијирмидән чох нөвү вар. Онларын мәдәни үсулла бечәрилмәси рајонун ефир јағлары совхоз-заводунун күчүнү гат-гат артыра биләр. Бурда көрдүкләримиз доғма Азәрбајчан тәбиәти барәдә тәсәввүрләримизи нә гәдәр кенишләндирди!..

* * *

Чәми бир нечә күн әрзиндә кәнч јарадычы зијалыларла Загатала чамааты арасында сых үлфәт јаранмышды. Бакыја јола дүшәндә ев саһибләри онлары көһнә дост кими јола салырдылар.

Фермада, күл плантасијасында, академијанын тәчрүбә саһәсиндә, јахуд да евдә, сүфрә башында — бүтүн көрүшләр нә вахтса чанлы һәјатын нәфәси илә исинмиш таблолара, портретләрә, ше'рләрә, мусигијә чевриләчәк. Мәнчә, бу, семинарын башлыча наилијјәтидир.

Хошакәлән бир чәһәт дә сөһбәтләрин ачыглығы вә сәмимилији иди. Азәрбајчан ЛККИ МК-нын катиби Фәған Әлијевин Сов.ИКП МК-нын «Јарадычы кәнчләрлә иш апарылмасы һаггында» гәрары илә әлагәдар республика комсомол тәшкилатларынын вәзифәләри мөвзусунда мә'рузәсиндән башлајараг, бүтүн чыхышларда әдәбијјат вә инчәсәнәтимизин проблемләри әтрафында чидди вә објектив сөһбәт кедир, нөгсанлар көстәрилир, тәшкилати ишин јахшылашдырылмасы үчүн мүәјјән тәклифләр ирәли сүрүлүрдү. Әмәкдар инчәсәнәт хадими, бәстәкар Азәр Рзајевин, республика Кинематографчылар Иттифагынын катиби, әмәкдар инчәсәнәт хадими Рүстәм Ибраһимбәјовун, Театр Чәмијјәти сәдринин мүавини, әмәкдар инчәсәнәт хадими Анарын, филолокија елмләри намизәди Шамил Салмановун, Рәссамлар Иттифагынын катиби, республика Ленин комсомолу мүкафаты лауреаты Фуад Салајевин мә'рузәләриндә, ССРИ халг артисти Меһди Мәммәдовун, мәдәнијјәт назиринин мүавини Мәммәд Зијадовун, јазычы Әкрәм Әјлислинин, ме'мар Чаһанкир Мәммәдовун, шаир Әһмәд Елбрусун чыхышларында да мәдәнијјәтимизин кечмиши вә кәләчәјинә бөјүк мәһәббәт, үмуми ишимизә мане олан нөгсанлара гаршы барышмазлыг дујулурду.

Рүстәм Ибраһимбәјовун вә Анарын мә'рузәләриндә мүасир киномузда вә театрымызда чаванларын инкишафыны ләнкидән мәсәләләрдән әтрафлы данышылды. Кәнч ссенаричиләрә гајғынын зәифлији, тәһсил алыб гајытмыш чаван кинематографчылара илләр узуну мүнасиб иш тапшырылмамасы тәәссүф доғурур. Кино јарадычылығынын тәшкилати ишиндәки мүрәккәблик дә мүәјјән әнкәлләр төрәдир. Бу чохпилләли просесдә бә'зән кәнчләрин әсәрләри, һәм дә гәрибәдир ки, зәиф јох, мәһз оријинал, сечилән әсәрләри чыхдаш едилир, лазымынча гијмәтләндирилмир.

Сон илләрдә театрларымызда чаванларын јери, имканлары хејли кенишләниб. Һәм режиссор, һәм дә актјор һеј'әтиндә исте'дадлы кәнчләрә раст кәлирик. Буна бахмајараг, театрларда чаванлашма просеси ләнк кедир. Бу мәсәләләрә, һабелә театр, кино вә тамашачы проблеминә тохунаркән Анар көстәрди ки, тамаша салонларынын долу олмасы да бош олмасы кими бизи дүшүндүрмәлидир. Көрәк, дүнән бош олан салонда нијә бу күн јер тапылмыр, һансы әсәр тамашачылары чәлб кәтирир? Ахы, бә'зән салонун долу олмасы әсәрин кејфијјәтиндән јох, бәлкә дә кејфијјәтсизлијиндән ирәли кәлир. Бакы кинотеатрларынын репертуарынын јарытмаз тәртибиндән данышаркән Рүстәм Ибраһимбәјов да тамашачы зөвгү мәсәләсинә тохунду.

Сонра Анар Театр Чәмијјәтиндә чаванларла апарылан ишдән, кәнчлик студијасынын јарадылмасындан сөһбәт ачды.

Шамил Салманов мүасир Азәрбајчан әдәбијјатынын үмуми мәнзәрәси вә бурада кәнчләрин тутдуғу јердән бәһс едәркән 60—70-чи илләрин нәсри вә поезијасынын тәһлилинә, бу дөврдә әдәбијјата кәләнләри фәргләндирән башлыча идеја-бәдии, үслуби мејлләрә хүсуси диггәт јетирди. Әдәби кәнчлијин һәјата мүнасибәтиндәки, јазы тәрзиндәки хүсусијјәтләри шәрһ етди.

Әдәби кәнчлијин талеји вә бурада әсил ағсаггал гајғысынын ролу... Әкрәм Әјлисли чыхышында бу проблемә тохунду. О, 60—70-чи илләрин әдәби һәрәкатыны сөз сәнәтимизин үмуми инкишафындан ајры тәһлил етмәк вә бу илләри хүсуси «јүксәлиш мәрһәләси» сајмаг чәһдинә гаршы чыхды. Әдәбијјатда вә сәнәтдә әјаләтчилик мејлини, һаглы олараг тәнгид етди.

Кәнчләрин әсәрләринин нәшри, тәблиғи вә тәрчүмәси ишиндәки ләнклик, бә'зән орта сәвијјәли әсәрләрә кениш мејдан верилмәси дә Әкрәм Әјлислинин чыхышында һаглы писләнилди.

Ме'мар Чаһанкир Мәммәдов Азәрбајчанда јурдсалма перспективләри, шәһәр вә кәндләримизин гурулмасында кәнч ме'марлары мәшғул едән мәсәләләр барәдә данышды.

Семинарын үчүнчү күнү бөлмәләр үзрә иш башланды. Семинар рәһбәрләринин дә чоху чаван, анчаг бу күнкү әдәбијјатымыз вә инчәсәнәтимиздә хүсуси мөвге газанмыш сәнәт адамлары иди. Ачыг, сәмими сөһбәтләрин бир сәбәби дә бу олду.

Әдәбијјат бөлмәсинин иши Әкрәм Әјлислинин бәдии сөз вә ондан истифадә барәдә, сөзә мүнасибәтдә ән'әнәви вә јени мејлләр һаггында мүлаһизәләри илә башлады. Јазычылар Иттифагы идарә һеј'әтинин катиби Елчин диггәти кәнч шаир вә насирләрин јарадычылыг хүсусијјәтләринә, идеја вә бәдиилик кејфијјәтләринә, сәнәтдә ичтимаи гајә вә вәтәндашлыг пафосу проблемләринә јөнәлтди.

Низами адына китабханада ики күн давам едән мүзакирәләрдә Азәрбајчан ЛККИ МК-нын катиби Фәған Әлијев, «Кәнчлик» нәшријјатынын баш редактору Әләвијјә Бабајева, «Азәрбајчан кәнчләри» гәзетинин редактору Шамил Фәрзәлијев, филолокија елмләри намизәди Шамил Салманов, һабелә Сабир Азәри, Мәммәд Исмајыл, Муса Јагуб, Мәммәд Аслан, Әһмәд Елбрус, Чинкиз Әлијев, Мүзәффәр Шүкүр, Фирузә Мәммәдова, Мәнзәр Ејнуллајева, Афаг Вәлијева, Нурәддин Әлијев, Муса Әләкбәрли, Вагиф Бәһмәнли, түркмәнистанлы јазычы Тиркиш Чүмәкәлдијев вә башгалары чыхыш етдиләр. Тәзә ше'рләр сәсләнди, әдәбијјатымызын гајғылары, нәшријјат вә тәрчүмә проблемләри әтрафында мүзакирәләр кетди.

* * *

Бөлмәләрдәки мүзакирәләр кәнчлијин јарадычылығы үчүн сәчијјәви олан, онун ахтарыш мејлләрини сәчијјәләндирән әсас чәһәтләри ајдынлашдырмаг имканы верди. Бир даһа мә'лум олду ки, республикамызда зәнкин ән'әнәләримизә сых бағлы олан, бу ән'әнәләри дәриндән өјрәнмәјә вә инкишаф етдирмәјә чалышан, дүнја мәдәнијјәтинин габагчыл өрнәкләриндән фајдаланан исте'дадлы кәнчләр аз дејилдир. Әдәбијјатда да, кино вә театр сәнәтиндә дә, мусиги вә рәссамлыгда да чаван нәсли јахынлашдыран охшар чәһәтләр вар: мүасирлик проблемләринин даһа чәсарәтлә вә кениш гојулушу, һәјатын вә инсан психолокијасынын, еләчә дә тарихимизин дәрин гатларына мараг, күчлү вәтәндашлыг һисси...

Мүхтәлиф јарадычылыг саһәләриндәки чәтинликләр вә кәнчләрин инкишафына мане олан нөгсанлары мүгајисә едәндә онларын да тәхминән бир-биринә бәнзәдијини көрүрүк. Мәсәлән, әдәбијјатчылар үчүн чап, нәшријјат чәтинлији; рәссам вә ме'марларын е'малатхана вә сәрки проблеми; театр вә кино ишчиләри үчүн јарадычылыг имканларынын кеч ачылмасы...

Елә чәһәтләр дә вар ки, бу барәдә бүтүн бөлмәләрдә ејни нараһатлыгла данышылды: Бакыда кәнчләр евинин јохлуғу (гонагларын чыхышындан ајдын олду ки, белә евләр әксәр республикаларда јарадылыб), телевизијада вә радиода, мәтбуат органларында јарадычы кәнчлијә ајрылан јерин азлығы, иттифаг мигјасында тәблиғ вә тәрчүмә проблемләри, јарадычылыг тәшкилатларымыз арасында әлагәләрин зәифлији...

Белә бир чәһәт бизи нараһат едир ки, семинарда һаггында сөһбәт кедән мүәллифләрин чохунун јашы 30—35-и адлајыб, һалбуки әсас диггәт сонракы нәслин јарадычылыг талејинә јөнәлдилмәли иди.

Јекун јығынчағында бөлмәләрин гәрар вә тәклифләри е'лан олунду. Онларын ән мүһүмләрини јада салмаг истәјирик: Бакыда кәнчләр евинин јарадылмасы; филармонијанын јанындакы бағы ачыг һејкәлтәрашлыг музејинә чевирмәк; ушаг шәкил галерејасынын тәшкили; рајонларымызын бириндә кәнчләр үчүн јарадычылыг евинин тикилмәси; Бакыда тәкрар филмләр көстәрән ајрыча кинотеатрын ачылышы; Ичәришәһәрдәки мүнасиб биналардан биринин Театр Чәмијјәтинин кәнчләр студијасына верилмәси; нәшријјат мәсәләләринин низама салынмасы вә саир. Јекун јығынчағында чыхыш едән Мүрсәл Нәчәфов, Елчин, Фикрәт Әмиров, Анар, Фуад Салајев јекдилликлә белә бир фикри тәсдиг етдиләр ки, семинарын иши уғурлу олмушдур: јарадычы кәнчләр арасындакы әлагәни бундан сонра да мөһкәмләтмәк, белә көрүшләри вахташыры кечирмәк лазымдыр.

Ишкүзар, сәмәрәли, ачыг јарадычылыг мүбаһисәләри, јүксәк сәвијјәли көрүшләр кәнчләрә партија гајғысынын јени тәзаһүрү олду. Азәрбајчан КП МК мәдәнијјәт шө'бәсинин, Азәрбајчан ЛККИ Мәркәзи Комитәсинин, Загатала, Көјчај вә Шәки рајон партија комитәләринин, јарадычылыг тәшкилатларымызын гајғыкешлији сајәсиндә семинар кәнчләримизин һәјатында унудулмаз һадисәјә чеврилди.

Кечә јарыјадәк давам едән шәнликләр, јарадычылыг мүбаһисәләри инди хатирәјә чеврилиб. Загатала күнләринин ән көзәл хатирәси исә јени әсәрләр, јени јарадычылыг уғурлары олачаг.

Сабир РУСТӘМХАНЛЫ

Көјчај — Шәки — Загатала

Фикрәт Әмиров: Азәрбајчанын гәдим вә зәнкин әдәбијјаты, инчәсәнәти вар. Кәнчләримизин борчу бу мисилсиз не'мәти көз бәбәји кими горумаг вә даһа да инкишаф етдирмәкдир.

Фәған Әлијев: Мәгсәдимиз бирдир: мәдәнијјәтимизин сабаһы үчүн лајигли варисләр һазырламаг!

Мүрсәл Нәчәфов: Сәнәтимизин инкишаф јоллары вә кәләчәји барәдә чаванларымызын мүһакимәләриндә дәрин ағыл, күчлү вәтәндашлыг дујдум.

Рәшид Маһмудов (Азәрбајчан КП Загатала Рајон Комитәсинин биринчи катиби): Инанырыг ки, Загатала көрүшләри көзәл бәһрәсини верәчәк; тәзә әсәрләринизи көзләјирик!..

Тиркиш Чүмәкәлдијев (Түркмәнистан, јазычы): Вахтилә Мәһтимгулунун кәзиб-доландығы бу көзәл дијары көрдүјүмә, јени достлар газандығыма көрә чох севинирәм.